

ZIGMAS ZINKEVIČIUS

Akademikas emeritas

Mokslinių tyrimų kryptys: baltistika, lietuvių kalbos istorija, dialektologija, onomastika.

SENASIS LIETUVIŲ TIKĖJIMAS IR STABMELDYSTĖ

Lietuviai senovėje nebuvo stabmeldžiai, tokie kaip graikai ir romėnai, kurie statėsi ir garbino stabus, pavyzdžiui, Apolono, Afroditės ir kitus. Baltai tikrų ar panašių stabų neturėjo. Jie buvo ne stabmeldžiai, o gamtmeldžiai. Garbino gamtos jėgas, meldėsi šventose giraitėse (alkos – „aukos“ kalvose, alkakalniuose). Turėjo šventus vandens telkinius (upes, ežerus ir pan.) ir kitus šventus gamtos objektus, kuriuos garbino,

Jie buvo iš seniausių laikų paveldėję pirmąją monoteistinę tikėjimą. Jų aukščiausiaji dievybė *deivas* buvo suvokiama kaip dangaus personifikacija. Apie tai galima spręsti kad ir iš paskolinto finams žodžio *taivas* (su *t* vietoj baltų skardžiojo priebalsio *d*, pgl. *deivas*), reiškiančio ‘dangus’.

Politeizmo elementai baltų tikėjime atsirado vėliau. Be kita ko, tai buvo susiję ir su polinkiu senąją dievą ‘dievą’ vadinti tam tikrais epitetais (tokiais kaip *visagal̃sis*), kurie atskirose kalbose buvo skirtingai tariami ir dabar sudaro įspūdį, lyg jie būtų skirtingi dievai.

Prie viso to dar prisidėjo garbinamų gamtos objektų nevienodi pavadinimai įvairiose baltų kalbose, vėliau tyrėjų palaikyti atskiramis dievybėmis. Netikslus jų rašymas šaltiniuose (užrašę asmenys nemokėjo lietuvių kalbos) tik didino painiavą ir klaidino ankstesnius, klaidina ir dabartinius tyrėjus. Mokslinėje literatūroje įsitvirtino klaidingas ankstyvojo baltų tikėjimo, kaip politeistinio, supratimas. Tai antras mitas šalia senovės lietuvių laikymo stabmeldžiais.

Įteikta 2015 m. gegužės 18 d.

ZIGMAS ZINKEVIČIUS

Justiniškių 41-24, LT-05127 Vilnius, Lietuva

vytasz@lki.lt